

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

BASILIU PETRI.

Ese odata in septemana, Vineri'a. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 10 Septembre v. 1877.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Despre crescerea nationala.

Discursu tînutu in 23 Sept. s. v. 1873 la serbatórea St. Sofii, patróniei gimnasiului romanu ort. res. din Brasiovu, de Dr. I. G. Mesiota.

(Fine.)

Dupa ce amu aratatu partea negativa in educatiunea nóstra nationala, se luamu acuma calea opusa, i. e. se cautamu, ce trebuie se facemu, pentru cá se realisamu cátu se póte idealulu educatiunei nationale. Cu privire la viéti'a familiara este de celu mai mare interesu pentru desvoltarea nationala, cá parintii se se ocupe insisi cátu se póte mai multu cu crescerea copiiloru lor, si cu deosebire se se straduésca a invetiá pre copii mai antáiu limb'a materna; éra încátu pentru invetiatori este de doritu, cá acestia se intre in functiunea lor cu cunosciintia deplina despre gréu'a si inalt'a lor missiune, cu unu caracteru firmu si cu o pregatire corespundietóre.

Ar fi mai departe de doritu, cá invetiatorii se stea in continua intielegere cu parintii copiiloru incredintati lor spre a creste si instruire. In privinti'a acést'a se opunu inse dificultati; càci o mare parte a parintiloru nu doresce se aiba nici o comunicatiune cu invetiatoriulu, seau din sumeti'a, seau din nepasare, seau din nesciintia. Si totusi invetiatoriulu i suplinese in scóla si trebuie se lucre impreuna cu ei la problem'a cea mai inalta si mai sublima, la cultur'a individului si a natiunei.

Déca luamu in considerare si alu treilea factoru, care produce educatiunea, adeca luméa din afara, trebuie se ne intrebamu, ca óre in care orasie se potu infintiá cu mai bunu succesu pentru educatiune scóli, — se intielege secundare si superióre, de óra ce scóli elementare trebuie sustienute in tóte comunele? La acésta intrebare se grabescu unii a raspunde, ca in orasiile mari, de óra ce aici are copilulu ocaziune a cercetá concerte, teatre, prelegeri, musee etc., care de multe ori au o influentia decidietóre asupra copilului, fiindca aci scolarulu mai in etate 'si cástiga vrendu

nevrendu unu „savoir vivre.“ *) Inse in contra acestora se sustiene — si cu tóta dreptatea — ca „savoir vivre“ inca nu aduce totudeaun'a binecuventare; ca cercetarea prea désa a teatreloru e stricatiósa, si ce este mai principalu, ca lucrulu din afara nu póte se se mesure nici odata cu o cultura estetica, care se cástiga si se desvólta cu incetulu; càci radecinile acesteia jacu adéncu in internulu omului si nu se potu octroi. In contra orasieloru mici se obiectéza, ca in aceste tinerii studiosi remanu neciopliti, naivi si dedati a se ocupá de lucruri mici. De aceea se póte díce in genere, ca si in privinti'a pedagogica unu orasiu midilociu, cu naravuri si obiceiuri nestrícate, este locul celu mai aptu pentru institute secundare si superióre.

Dupa aceste consideratiuni generale asupra celoru trei factori ai educatiunei se revenimu specialu la scóla si se vedemu anume aci, prin ce se efectuesce mai vèrtosu educatiunea nationala? Fundamentulu educatiunei nationale suntu: 1. iubirea de patria, 2. iubirea a totu ce e nationalu, a limbei si a naravuriloru, 3. iubirea catra intregitatea nationala manifestata prin pietatea catra persónele mari nationale.

Este faptu, care nu se póte negá, ca iubirea de patria a inceputu a scadé. Midilóce de comunicatiune, despre care mai nainte nici nu visau ómenii, au apropiatu punctele cele mai departate ale pamentului; astadi nu mai cunoscú ómenii nici o distantia, nici o strainatate. In contra acestei directiuni cosmopolitice trebuie se descepte scóla iubirea de patria. Si cumu? Prin aceea, ca descépta in copilu sèmtiulu dormitandu pentru frumseti'a partiloru locuite de Romani, 'lu face cunoscutu cu traditunea, cu istori'a si cu poesi'a poporului seu.

Strinsu legata cu iubirea de patria este iubirea si stimarea a totu ce este nationalu, ce e proprietate a unui poporu. De acést'a se tîne caracterulu romanu, limb'a — uniculu midilocu de unitate astadi — imbracamintea, locuinti'a, viéti'a familiara,

*) Portare in viéti'a.

tradițiunile populare, cantecele naționale etc. Cultivându-se acestea în copilărie, trebuie să se înradăcească în el iubirea față de națiunea sa. Între obiectele de învățământ geografic și istoric au mai mare influența asupra creșterii naționale. Partea cea mai bună, ce o oferă omului istoria, este entuziasmul, dăce Göthe.

* * *

Aceste dăse asupra creșterii naționale, vină a încheia acestu discursu alu meu cu acea fierbinte dorință, că școlile noastre, care au chemarea că se îndeplinescă creșterea națională a junimei studioase, nu numai să se susțină în întregitatea lor și să înflorască mulți ani, ci să se desvôlte și mai departe. Dorescu, că însufletirea, ce a cuprinsu animăa repozatului mare arhieru Andreiu la punerea pietrei fundamentale a edificiului acestuia, și care a încălzit și animile Romanilor brăsoveni, se fia pururea durătoare. Asemenea însufletire dorescu și credu, că are pentru esistență și înflorirea institutelor noastre de creștere și învățământ național confesional și autoritățile noastre școlare de astăzi. Însufletiti în fine trebuie să fie pentru institutele naționale de creștere totii Români din toate partile, căci numai așa voru prosperă, ceea ce dorim cu totii din adânculu animei.

Despre școlăa poporală și învățătoria.

(Disertațiune ținută în „Adunarea generală a învățat. români din diecesă Caransebeșului“ în Recită montană).

(Urmare.)

V.

Despre învățătoria.

Învățătoria este celu mai importantu factoru în școlă; dar nu numai în școlă, ci pre întregu terenulu educațiunei populare. Dinsulu cu profunză cunoștință, cu multa pricepere și istețime, liniștitu și precautu lucră, trebuie să lucre, că se face ce este mai greu pre lume, din omenii presintelui — omenii venitorului, omenii progresului.

Acăsta tema grea, cu careă lă insarcinatu poporul, elu va deslegă-o fericitu numai atunci, dacă 1. va cunoșce adevărulu și va urmă pururea pre căile lui, 2. dacă va lucră continuu pentru libertate și 3. dacă va fi isvoru de iubire.

1. Învățătoria va deslegă fericitu temăa sa, dacă va cunoșce adevărulu. Dară ce este adevărulu? Natură — cea mai sublimă idee a pre-poterniculu Architectu, a sublimulu Maestru, și legile ei, judecatăa cea mai drăptă a Lui — acăstă este adevărulu.

Deci pre câtu cunoșce cineva natură și legile ei, pre atâtă cunoșce și adevărulu.

Ori ce ființă, ori ce creatură este o parte a naturii, se nasce după legile acesteia, esista pre câtu se pôte țiené de dinsele și se distruge îndată ce nu le mai pôte urmă, descompunându-se în elementele sale primitive, spre a servi că materialu pentru ființe și

creațiunii nouă. Totmai așa este și omulu, fia individ, familia, societate, fia poporu.

Învățătoria trebuie să cunoșcă bine și cu de-amănuntulu natură și legile ei, fiindcă trebuie să crească pre omeni, și omulu încă nu este altă, de câtu é numai natura: natura în nascere, natura în desvôltarea sa, și toate funcțiunile lui fizice, și spirituale asculta de legile naturii. Și numai pre căile prescrise de legile naturii se voru pôte conduce generațiunile spre cultură, bunăstare și progresu; din contra învățătoria voru orbecă în întunereculu nesciinței și voru trage după sine fora voia și poporul spre precipitiulu perirei.

Învățătoria trebuie să cunoșcă bine, foarte bine natură omului și legile după cari acăstă se desvôlta și traesce atâtă că individ, câtu și că societate; căci numai așa lă va pôte crește. Învățătoria trebuie să cunoșcă și natură altor ființe și corpuri, fiindcă omulu pentru natură trebuie crescutu, de ora-ce în natură, cu natură, și prin natură nasce, crește, traesce se regeneră și apune.

Cunoșcerea naturii este cunoștință de D-dieu, cunoștință de sine și știință vietii, și numai celu ce posedă aceste cunoștințe, pôte învăța și pre alții și îi pôte lumină întru cunoștință a adevărulu și introduce în știință vietii.

Științele, din cari potemu învăța a cunoșce natură în genere, sunt: istoria naturală, fizică, chimică, geografică, cosmografică, geometrică și matematică; é acele, cari în specia ne învătă a cunoșce natură omului, sunt pentru corp: antropologică cu anatomia, pentru spirit: istoria universală și națională, literatură și filologică, economica națională și psihologică cu frenologică.

Aceste sunt temeiulu tuturor celorlalte științe speciale, cari nu potu, nu trebuie să lipsesă unui învățătoria poporală. Poporul însuși trebuie să pörte grige, că învățătoria se se provéda din destulu cu acele, dacă doresce se-i fia folositori și se-si póta implini chemarea, cu careă-i insarcinăza.

Înse dorere, că nu este așa! Unele din științele aceste lipsescu cu totul din institutul de pedagogia. Pentru aceea au esitu și mai esu încă dintr'insele învățătoria cu cunoștințe necomplete, și-si începu cariera fora basă destulu de solidă. Mulți dintr'insii, deși lucră cu multu zel, sporiulu lor totuși este puțin; căci, d-loru, zelulu are întielesu numai alaturatu langă cunoștințele necesare; singuru este numai o voință vană. Cu zelulu numai, învățătoria va orbecă. Lipsitu de științele necesare, chiar de i s'ar dá ori ce îndemnu, ori ce înlesniri din partea superioriloru, ori ce impulsu, elu nu va spori, seau că sporiulu lui va fi numai pentru școlă; afara înse, în viața practică va disparé că fumulu. —

Am disu, că învățătoria trebuie să urmeze pururea pe calea adevărulu. Și nici că se pôte, nici trebuie să se îndoiască cineva, că dinsulu n'ar urmă acăsta

cale; fiindu ca o pretinde chiar interesulu seu, afara déca va fi constrinsu de impregiurari a o parasí.

Invetiatoriulu urméza pre calea adevéruului totu-deaun'a, candu 'si implinesce cu scumpetate chiamarea sa, si elu va implini-o pururea cu multa punctualitate, déca se vede recompensatu; càci aci este ocupatiunea, acést'a este lucrarea lui.

Lucrulu, o sciti bine, d-loru, este isvorulu alimentatiunei pentru viétia, si apoi sciti si aceea, cumu ca la rari li vine in gandu se lucre, pentru cá se suferé neajunsuri si fóme.

Deci dela poporu aterna, cá invetiatoriulu se nu se abata dela acést'a cale. Lucrulu bunu cere plata buna, si cine platesce reu, lucru reu capeta. Si asia, cá se póta invetiatoriulu urmá acést'a cale, trebuescu salaria.

Nu trebuie esplotatu zelulu invetiatoriloru pana la jertfa. Vinu timpuri, candu se voru aduce insisi pre sine jertfa; inse a pofú acést'a dela dinsi in timpuri normali, este ceva nenaturalu; càci asia in locu de modele de veneratiune si luminatori, de indestulire si libertate, se voru creá in midiloculu poporului modele de miseria si de batjocura, parasiti, teritori, sclavi seu intriganti, insielatori si tradatori, cari tóte duc spre degenerare.

Poporulu are lipsa de invetiatori harnici si diligenti si voiesce se-i aiba; trebuie se voiesca deci a si-i si prepará si sustiené.

Basa solida la tóte, d-loru, ca numai asia vomu poté siguru edificá, si edificiuulu nostru va prosperá.

(Va urmá).

Protocolulu

adunarei generale a „Reuniunei invetiatoriloru romani Selageni“ ténute la 15 si 16 Maiu 1877 st. nou in comun'a Bocsí'a-romana, tractulu Periceiuului, comitatulu Selagiuului.

(Fine.)

Siedinti'a a trei'a in 16 Maiu.

Nr. 16.

c) Presiedintele redeschide siedinti'a la 10 óre inainte de amédiadi si propune a se continuá cu propunerile diverse, de-órece aceste suntu la ordinea dilei. Se primesce.

Nr. 17.

d) Ioanu Hendea e de acea parere, cá debil'a stare materiala a invetiatoriloru, carea este caus'a principala, din care multi invetiatori nu-si respundu cu punctualitate taxele loru de membri ai acestei reuniuni, provine mai cu séma de acolo, ca solutiunile invetiatoriloru nu se respundu regulatu si ca in multe locuri li-s'a denegatu desdaunarea tertialitatii, care este si a fostu o parte integrante a solutiunei invetiatoresci; pentru aceea propune, cá adunarea generala se faca pasii necesari, pentru cá solutiunea invetiatorésca se

se scóta regulatu si pentru cá invetiatorii pretutindenea — unde inca nu s'ar fi intemplatu acést'a — se fia desdaunati pentru pierderea tertialitatii in totu Selagiuulu intr'o forma.

Adunarea generala concrede acést'a afacere presidiulu reuniunei, impoternicindu-lu a face in numele reuniunei toti pasii de lipsa la maritul ordinariatu, cá dintre membrii scaunulu scolasticu confesionalu se se denumésca prin protopopulu respectivu in fia-care comuna câte unu colectante, carele se incaseze regulatu solutiunea invetiatorésca si se o transpuna punctualu invetiatoriulu respectivu, apoi cá desdaunarea tertialitatii se se faca in tóta Silvani'a intro forma.

Nr. 18.

e) Stefanu Timocu, considerandu, ca prin sil'a, ce se face invetiatoriloru confesionali de a contribuí si la fondulu de pensionare alu statulu, dinsi suntu fórte ingreuiati, propune, cá tax'a de membru se se reduca dela 2 fl. la 1 fl. 50 cr.

Adunarea generala primesce propunerea si concludé, cá tax'a de membru se se reduca dela 2 fl. la 1 fl. 50 cr., care tax'a apoi — incependu dela acést'a adunare generala — va avé a se respunde regulatu.

Nr. 19.

f) Fiindu-cá nu numai capitalele elocate ale reuniunei, ci si cametele dupa aceste capitale se potu incassá numai cu multa greutate si atunci inca fórte neregulatu, se face propunerea, cá din banii reuniunei se se dèe imprumuturi numai membriloru ordinari si inca prelanga ipotéca indestulitória, ér banii, cari aru intrece, se se depuna in cutare cassa de pastrare.

Propunerea se primesce si se radica la valóre de conclusu din partea adunarii generale.

Nr. 20.

g) Se propune a se procede rigorosu contra membriloru, cari absentéza dela adunarea generala si dela cele cercuale.

Adunarea generala impune fia-carui notariu cercualu, a portá in privinti'a acést'a regulatu o carte de evidintia, si absentarile membriloru a le supune — in calea presidiulu cercualu — presidiulu reuniunei spre a dispune mai departe cele necesarie.

Nr. 21.

h) Ioanu Hendea accentuéz'a necesitatea manualeloru bune pentru scólele poporale si doresce a se luá dispusetiuni, cá atari manuale se fia chiar impuse in tóte scólele confessiunale, precumu d. e. Abcdariele de Petri, etc.

Adunarea generala concrede presidiulu reuniunei a recercá in acést'a privintia pre Maritul Ordinariatu Episcopescu.

Nr. 22.

i) Se face propunere pentru ajutorirea din partea reuniunei a veduvei si orfaniloru conmembrului si colegulu repausatu Ioanu Gliga, fostu invetiatoriu in Valcaulu-romanu.

Adunarea generala decide, cá indata ce veduv'a repausatului va recurge dupa unu ajutoriu aratandu starea ei materiala si numerulu orfaniloru neasigurati, presidiulu se faca dispusetiunile necesarie spre a sueurge immediatu veduvei si orfaniloru repausatului.

Nr. 23.

l) Presedintele anuncia adunarii generale, ca din bunavointi'a meritatului barbatu romanu si pedagogu de bunu renume Basiliu Petri venu a se impartí între membri câte-va esemplarie din „Instructiunea“ sa si provóca adunarea generala a numi pre acei membri, carora se li-se distribuésca aceste esemplarie.

Adunarea generala designéza unu numeru de membri din sinulu seu, carora presedintele li predá esemplariile donate.

Nr. 24.

m) Presedintele provóca adunarea, cá se faca dispunere cu privire la autenticarea protocolului siedintieloru.

Adunarea generala concrede autenticarea protocolului comitetului centralu alu reuniunei.

Nefindu alte obiecte de desbatutu, presedintele, prin o cuventare insufletitória, redica siedinti'a a treia si ultima a adunarei generale din 1877 între strigatele entusiastice de „se traiésca“ a membriloru coadunati.

Acestu protocolu, cetindu-se in siedinti'a comitetului centralu alu „Reu. inv. rom. Selageni“, tinuta la 24-a Augustu 1877 in Símleulu Silvaniei, s'a verificatu si subserislu. —

Alimpiu Barboloviciu,
vicariu for. si presedinte.

Ioanu Hendea,
notariulu „Reun. inv. rom. Selageni“.

La serbarea iubilara a lui Alesandru Gavra.

Si tu inca, barbatu rare,
Cu bravura Te-ai luptatu;
Pentru-a nóstra 'naintare
Fórte multu ai asudatu!

Cá unu fulgeru se lati scirea in publicitate si mai alesu între invetiatorime, cumu-ca bravulu si bine meritatulu barbatu, magnificulu domnu *Alesandru Gavra*, fostulu profesoru si directoru la institulu pedagogicu aradanu, prin o solenitate démna de numele seu, este pusu in pensiuene.

Este acést'a óre démna recunoscintia a întregui natiuni, candu vine a dá tributulu unui atare ilustru barbatu? Puçinu este, cu ce noi potemu rebonificá nesuintiele si sudorile unui atare barbatu tramisu de prevedintia, carele mai bine de o diumetate de seclu a latítu lumina in mintea si anim'a romana. Prin desvoltarea mintii a datu natiunii romane pioneri, ér prin desvoltarea animei a datu natiunei nóstre caractere demne de respectatu. Au nu este acestu sacrificiu, onorate cetitoriu! demnu de tóta recunoscinti'a, de totu respectulu?

Asiá este!

Istori'a va vorbí de meritele tale, bravule atletu alu culturei si civilisatiunei! Foculariu ai fostu, din carele s'au respandítu radiele luminei mantuitóre; foculariu ai fostu, din carele au purcesu regeneratiunea unei parti a natiunei nóstre!

Petrunsu de aceste pie sêmtimeinte si adúnci recunoscintie, cari cá fidelu discipulu Tí-le conservu, 'mi permitu in numele tuturoru colegiloru mei a-Ti adresá si depune omagieile nóstre de recunoscintia fiésca, implorandu-Ti dela ceresculu parinte fericita sanetate intru díle indelungate, cá se Te poti bucurá inca la multi ani de pensiunea, ce atátu de multu ai meritatu-o!

ÉR candu nobilulu Teu spiritu va fi chiamatu de creatorulu seu, atunci privindu la rezultatele osteneleloru Tale, dí cu Simeonu: „Acumu demite, Dómne, pre servulu teu in pace, càci ochii mei vediura mantuirea natiunei mele!“

Mai unu cuventu si am terminatu!

D-loru colegi! Sciu bine, ca imaginatiunea acestui emeritu barbatu este in animile vóstre; dorescu inse fierbinte, cá se avemu si inaintea ochiloru nostri pre acestu parinte sufletescu. Dreptu ce propunu si totu odata rogu pre comitetulu „Reuniunei invetiatoriloru din dieces'a Aradului“, cá intrunindu-se într'o siedintia estra-ordinaria câtu mai curundu se se consulte asupra midilóceloru, prin cari ar fi posibilu a se edá portretulu ilustrului domnu.

Se voimu si vomu poté!

Sistarovetiu, la s. Maria 1877.

Georgiu Bocu,
invetiatoriu poporalu.

Din Romani'a.

Ministeriulu culteloru si instructiunei publice din Romani'a, in conformitate cu art. 18 din lege si audiendu pre consiliulu permanentu alu instructiunei, a publicatu concursu pentru elaborarea unui *Abcedariu*, a unei *Carti de lectura* si a unei *Istorie a Romaniloru*. Salutamu din anima acestu pasu alu ministeriului si speramu, ca de aici inainte nu vomu mai vedé manuale scolastice, compuse cu total'a ignorare a principiiloru didactice, portandu aprobati'a ministeriului. Vrendu a provedé scólele cu manuale bune, ministeriulu a potutu procedé in dóue moduri: seau a convocá o comisiune din cei mai buni invetiatori si a o insarciná cu elaborarea cartiloru dupa unu planu premeditatu, seau a pune elaborarea la concursu. Ministeriulu, constitutionalu si liberalu, a alesu calea din urma, si bine a facutu. Concurinti'a libera nu póte fi decátu in folosulu literaturii pedagogice.

Conditiiunile, in cari au a fi lucrate aceste carti, si a premiiloru, ce se voru dá autoriloru loru, suntu urmatóriele:

I. Program'a pentru elaborarea unui „Abcedariu“ in usulu scóleloru primarie, urbane si rurale de ambe sexe.

In prefaçia se va aratá claru si precisu modulu de procedere alu institutoriului seau invetiatoriului

in aplicarea cu succesu a Abecedariului spre a aduce pre scolari in stare de a poté ceti si scrie. *) — Abecedariulu se va elaborá in conditiuni de a se intrebuintá atátu cu metodulu foneticu, cátu si cu celu silabisticu si preste totu intuitivu. — Scrisulu va merge paralelu cu cetitulu, astfeliu in cátu ceea ce se cetesce se se si scrie. Spre acestu scopu se voru formá chiaru la începutu diferite linie drepte, curbe, verticale, oblice si alte figuri, care se servésca cá rudimente spre a formá literile de scrisu. — Combinarea literilor vocale cu consunantele si vice-versa spre a formá silabe, diceri si propositiuni seau frase usióre, se va incepe cu vocalele pleni-sune a, e, i, o, u, cele mai simple si cu consunantele cele mai usióre de a li-se esprime sunetulu.***) Dupa acést'a va urmá mecanismulu combinarei consunantelor cu vocalele scurte i, ũ, apoi cu cele modificate ä, ë si â, ê si î si in fine cu vocalele diftongiale é, ó, si pe urma cu diftongi aũ, ei, iũ, uĩ si triftongii aiũ, eiũ, iũ, oiũ, uiũ. Venindu ordinea consunantelor modificate đ, ț, ș, se va permite totu-déun'a consunant'a primitiva spre a se cunósce modificatiunea. Asemenea se va urmá si cu consunantele combinate ch, gh, premitiendu-se consunantele simple. La urma voru intrá in mecanismulu combinarei literile, ce se intrebuintiéza mai cu séma la diceri straine, si cari suntu: k, qu, w, x, y si combinatele ph, th si ch. —

In tóta operatiunea combinarilor literilor vocale si consunante se va evitá cu cea mai mare strictetia de a nu bagá in combinatiune nici o litera vocala seau consunanta necunoscuta; din contra literile cunoscute si intrate in combinatiunile anteriori, voru trebúi a se repeti cátu se va poté mai desu in combinatiunile posteriori ce se facu. — Alfabetulu intregu, mai antáiu alu literilor mici si apoi alu celor mari, atátu de tipariu cátu si de scrisu, va urmá dupa terminarea mecanismulu combinarilor tuturor literilor vocale si consunante, si pentru inlesnirea cunóscrei literilor mari, se va dá exemple de fia-care litera mare cu mai multe diceri usióre de cetitu si de intielesu. Apostrofulu jocandu unu mare rolu in limb'a

*) Dupa noi indrumarile metodice pentru invetiatori nu au locu in prefația unui manualu pentru scolari, si cu atátu mai puțin in prefația unui Abecedariu destinat pentru scolarii începatori, cari, departe de a le intielege, nu le potu inca nici ceti. Dar chiar se le póta si intielege si ceti, scolarii nu suntu chiamati nici a regulá, nici a controlá procedur'a invetiatoriului. Ér încátu pentru invetiatori, ei au lipsa de o manuducere seau instructiune detaiata, pentru ca cei ce nu se precepu la tractarea Abecedariului, din inviatiunile dintr'o prefația nu se voru luminá, ér cei ce se precepu la lucrulu acést'a, nu au lipsa de indrumari schitiate numai.

**) Din principiulu espresu mai susu, cá adeva „ceea ce se cetesce se se si scrie“, ar urmá, cá la insirarea literilor se se considere mai multu form'a, desátu sunetulu lor, pentru ca in adeveru scolarii intempina mai multa greutate la scrierea, decâtu la pronunțierea literilor. Afara de acést'a sunetulu consunantelor derivate đ ț ș este fórte usioru de esprimatu, cu tóte aceste ele nu potu fi tractate decâtu mai la urma.

tiparita si scrisa, se va aretá intrebuintierea lui prin mai multe exemple. Din semnele punctuatiunei se voru aretá cele mai usióre si mai desu intrebuintiate.

Limb'a, in care se va elaborá Abecedariulu, va fi cea mai populara, evitandu-se pe cátu se va poté dicerile straine. Terminatiunea „iune“ si altele asemenea din cele usitate, se va intrebuintá pretutindinea, unde necesitatea va cere. — Pentru exercitiu la cetitu voru urmá mai multe exemple in prosa si versuri. Mai multe din aceste exemple se voru destiná spre a fi tiparite cu litere de scrisu si vreo câteva cu slove cirlice. La finele Abecedariului se va adaugá alfabetulu literilor cirlice seau bisericesci mari si mici cu exemple de cetitu si cu rogatiunile usitate ale diminéției, sérei, precumu si la intrarea si esirea din scóla. Abecedariulu se va terminá cu aretarea cifreloru arabice si cu exemple usióre de calcululu adunarei, scaderi inmultirei si impartirei. *) — Volumulu intregu alu Abecedariului nu va fi mai mare decâtu celu multu dela 4—5 cóle tiparite. Terminulu concursului va fi la 30 Octobre st. v. a. c., pana candu manuscrisulu va fi tramisu la ministeriu. Fiacare manuscrisulu va avé o devisa dupa alegere si va fi insoțitu de unu plicu sigilatu, care pe d'asupr'a va avé insemnata devis'a manuscrisului, éra in launtru numele autorului. Corectarea cólelor tiparite se va face de autoru. Cartea va fi proprietate a ministeriului. Abecedariulu se va tipari pe chartia Nr. 6 in formatulu 16. — Premiulu pentru Abecedariu va fi 2000 lei in numerariu si 4000 exemple tiparite; pentru editiunile urmatórie, déca se va mai retipari cartea, se va dá autoriului pentru facerea corecturei 1500 exemple.

II. Program'a pentru elaborarea „Primei carti de lectura“ in usulu scóleloru primarie urbane si rurale de ambe sexe.

In prefația se va aratá claru si precisu modulu de procedere alu institutoriului seau alu invetiatorului in aplicarea cu succesu a acestei carti de lectura spre a pune pe copii in stare nu numai de a ceti bine, liberu, ci si cu intielesu spre a le fortificá judecat'a si a le intari rationamentulu. Exemplele de cetitu, ce voru intrá in cadrulu cartii, voru fi: 1. Sentintie, maxime morali si proverbie romane usióre de intielesu; 2. Istorióre morale, sacre si profane; 3. Fabule in prosa si versuri; 4. Descrieri din istori'a naturala de animale, plante si minerale indigene; 5. Poesii populare; 6. Notiuni interesante din geografi'a Romaniei, si fapte mari din istori'a nationala; 7. Descrieri din diferite ocupatiuni ale vietiei, precumu aratulu, gradinaritul si al-

*) Cifrelé dá, exemplele de calculu inse nu au locu in unu Abecedariu. Computulu este unu obiectu cu multu mai importantu, decâtu se se póta tractá in apendicele Abecedariului. Pensulu prescisu de planulu de invetiamentu pentru clas'a elementare nu incepe in Abecedariu, ér mai puțin, nu aduce nici unu folosu, ba póte face chiar confusiune. Parerea e anticuata si datéza dintr'unu tempu, candu Abecedariulu éra — cumu dicu Germanii — „das Mädchen für Alles.“

tele asemenea; 8. Descrieri de diferite fenomene atmosferice și fenomene chimice; 9. Descrierea corpului uman; 10. Regulele dietetice pentru pastrarea sănătății; 11. Regulele de bună cuviință și de conduită în societate. Exemplele luate dintr-o materie din cele indicate, voru variá astfel cu cele de alta materie, cá se mai revina în cursul cărții. Multe din exemplele de citit se voru destiná spre a fi tiparite cu litere de scris, altele cu slove cirilice sau bisericesci.

Limb'a, în care se va elaborá acésta carte, va fi cea mai populară, evitându-se pré câtu se va poté dícerile straine și propozițiunile sau frazele complicate. Dícerile nou adoptate în limba și necunoscute popoului se voru esplicá în parantesă. Ortografi'a va fi cea mai usitată cu vocal'a ũ (scurtu) la substantivele, adjectivele, pronumele și verbele terminate în consonantă; cu vocalele diftongiale é și ó, unde cere necesitatea, și cu vocalele și consonantele modificate prin semnele conventionali; asemenea și cu terminatiunea „iune“ și altele adoptate în limb'a vorbită și scrisă. Manuscrisul nu va fi mai voluminos decâtu de 6—7 côle tiparite, și exemplele din istori'a naturală voru avé intercalate celu puțin 30 figuri. — Terminulu concursului va fi la 30 Octombrie a. c., pana cându manuscrisul va fi trimis la ministeriu. Fia-care manuscris va avea o devisa după alegere și va fi însoțitu de unu plic sigilat, care pe d'asupr'a va avé însemnată devis'a manuscrisului, éra în laintru numele autorului. Corectarea côlelor tiparite se va face de autor. Cartea va fi proprietatea ministeriului. Cartea de lectură se va tipări pe chartia Nr. 8, în formatulu 16 cu litere cicero. Pentru cartea de lectură premiulu va fi de 2000 lei și 3000 exemplare, de editiunile urmátorie 1500 exemplare, făcându și corecturile.

III. Programa pentru elaborarea unei prescurtări de „Istori'a Romaniei“ în usulu scóleloru primarie de ambe-sexe.

În locu de prefața se va dezvoltá metodu, cu care va trebui a se propune istori'a în clasele respective. — Definițiunea istoriei nationale, utilitatea și necesitatea de a o cunoște. — Divisiunea istoriei nationale în vechea, media, nouă și cea mai nouă.

Istori'a vechea începe cu originea Romanilor, aratându pe scurtu fazele, prin cari a trecut până la Traianu. Traianu, concistele sale și cucerirea Daciei. Limitii, locuitorii primitivi ai Daciei. Regii Boerebiste, Cotysone și Decebalu. Resbelele lui Traianu cu Dacia. Prefacerea Daciei în provincia romană. Colonizarea Daciei cu colonii din totu imperiulu romanu, și institutele ei de cultură. Invasiunea Gotilor. Parasirea Daciei de către imperatorulu Aurelianu prin stramutarea legiúnelor romane peste Dunare în Mesia. Locuitorii au ramas neclintiti în Dacia până în díu'a de astăzi.

Istori'a media începe cu invasiunea cea mare a popoarelor barbare și cu caderea imperiului romanu occidental; imperiulu romanu occidental, numitu și bizantin, și mai pré urma grecu, duréza până la ve-

nirea Turcilor. Dacia sub Huni, Gepidi, Avari și Bulgari. Petrecerea Romanilor cu populi barbari. Înflúntia Bulgarilor asupra limbei române și asupra numelui nationalu. Pentru apărarea lor, Romanii fundéza în diferite parti ale Daciei diferite ducate și în Moldov'a chiar și republice. Ungurii invadându Panoni'a cotropescu ducatele romane din Ungari'a și celu din Banatu, éra cu Romanii din Transilvani'a încheia alianția. În epoc'a cruciadelor se fundéza în dóua rúnduri imperiulu romano-bulgaru, care mai târdiu remane numai imperiulu romanu. Invasiunea Pacinților și a Cumanilor. Cavalerii Ioaniti, și mai târdiu cavalerii germani trimisi de Unguri în Munteni'a sau tíer'a romanésca și în Moldov'a, cu scopu de ale concistá. Invasiunea Tatarilor sub Batu-Chan, înfrângerea și retragerea lor.

Istori'a nouă începe cu fundarea statelor romane în Munteni'a sub Radu-Negru și mai târdiu în Moldov'a sub Dragosiu Bogdanu. Form'a tronului electiv; separatismulu ambelor tíeri și încercările vane de a se uni prin fórti'a armelor. Biografiile Domnilor din ambele state, care și-au ilustratu tronulu prin fapte mari, eroice și patriotice. Domnii într'unu periodu de tempu, care n'au lasatu în istoria, decâtu suvenire de vitii și crime, se voru însirá numai cu numele și anii domniei. Pe langa Unguri, Poloni și adese-ori și Tătari, cari au bantuitu siguranția și independenția statelor romane, cei mai periculoși inimizii au fostu Turcii osmani. Capitulațiunile încheiate cu densii, pe care înse ei nu le respectau, tindiendu a preface statele romane în pasalicuri turcesci. Nereusíndu în scopurile lor, Turcii pandira timpu oportunu de a le rapí dreptulu de a avé Domni pamenteni. Invasiunea Grecilor din vechime și încercările de expulsiune suntu desierte. Impunerea Domnilor de fanarioti cu termenul fixatu de Domnia și cu tronulu luat prin licitațiune. Politic'a Domnilor fanarioti și midilócele întrebuintate pentru a exploátá statele romane în profitulu lor și alu Portii otomane. În acésta epocă de tristă memoria a Domniei fanariote se violéza de către Turci integritatea teritoriului statelor romane. Austri'a domnesce în Oltenia peste 30 de ani, și mai târdiu rupe dela Moldov'a Bucovin'a, pe care o încorporéza cu imperiulu austriacu. Asemnea și Russi'a în urm'a unui resbelu cu Turcii rupe totu de la Moldov'a Basarabi'a și o unesce cu imperiulu rusu. Faptele bune ale unor Domni fanarioti din sentimentu sau politica nu compenséza relele cauzate de Domni'a fanariota în timpu de unu secolu. Plangerile tíerilor la Constantinopolu aveau de efectu esilulu, confiscatiunea averei și chiar mórtea patriotilor, care reclamau. Intervetiunile Rusiei stipulate prin tractate cu hartisierifele Portii otomane, nu usiurau intru nimic suferințele, ce ambele state îndurau din partea Turcilor și a Domnilor fanarioti.

Istori'a cea mai nouă începe cu revoluțiunea lui Tudoru Vladimirescu. Causale acestei revoluțiuni. Tendințele lui Tudoru Vladimirescu și sfirsítulu tragicu

alu acestui patriotu mare. Consecinti'a imediata a revolutiunei lui Tudoru Vladimirescu a fostu revindecarea drepturilor antice, de a avé ambele state romane Domni pamenteni. Grigorie Ghic'a in Munteni'a si Ioanu Sturdz'a in Moldov'a. Sfortiarile acestoru Domni pamenteni de a vindecá ranele cauzate de Domniele fanariote si de a pune statele romane pe calea progresului. Conventiunea dela Acherman. Resbelulu Russiei cu Turci'a. Pacea dela Adrianopolu. Regulamentulu organicu cu dispusetiunile sale de reforme. Domni'a pe viétia. In Munteni'a Alexandru Ghic'a si in Moldov'a Michailu Sturdz'a. Sentimentele si actele acestoru Domni in scopulu progresului. Detronarea lui Alexandru Ghic'a si intronarea prin alegerea tieriei a lui George Bibescu. Revolutiuni in Franci'a, Germani'a si Austri'a. Revolutiunea in statele romane. Invasiunea Turciloru si a Rusiloru spre a inabusí revolutiunea. Conventiunea dela Balt'a-Liman. In Munteni'a se numesce Domnu pe 7 ani Barbu Stirbeiu si in Moldov'a Grigore Ghic'a. Invasiunea Rusiloru in principatele romane. Resbelulu Crimeei. Coalitiunea francesa, englesa si italiana. Invasiunea Austriaciloru. Tractatulu dela Parisu. Caimacami'a. Divanurile ad hoc spre a esprimá dorintiele tieriloru romane. Comissiunea internationala spre a studiá situatiunea. Conventiunea. Alegerea lui Alexandru Cuz'a de Domnu pe viétia alu ambeloru tieri, sub numele de Alexandru Ioanu I. Unirea principatelor sub numire de Romani'a. — Datele cronologice se voru pune numai la evenimentele cele mai mari si importante.

Limb'a, in care se va elaborá acést'a istoria, va fi cea mai populara si ortografi'a cea mai usitata. Textulu va fi precisu astfelu, cá se se dè institutoriului seau invetiatoriului ocaziunea de a desvoltá dela sine prin viulu graiu evenimentele si faptele istorice mai importante. Manuscrisulu nu va coprinde materialu decátu pana la 7 cólele tiparite. Cartea se va tiparí cu spesele ministeriului, spre a i-se poté pune unu pretiu moderatu. Termenulu concursului va fi la 30 Oct. st. v. a. c., pana candu manuscrisulu va fi tramisulu la ministeriu. Fia-care manuscrisu va avé o devisa dupa alegere, si va fi insoçitu de unu plicu sigilatu, care pe d'asupra va avé insemnata devis'a manuscrisului, éra in launtru numele autorului. Corectur'a cóleloru tiparitu se va face de autoru. Cartea va fi proprietate a ministeriului. Prescurtarea de istoria se va tiparí pe chartia Nr. 8, in formatulu 16 cu litere cicero. Pentru prescurtare de istoria premiulu va fi de 2000 lei si 3000 esemplare tiparite; pentru editiunile urmatórie 1500 esemplare, facúndu si corecturile.

Corespondintia.

Dela cursulu de gimnastica din Clusiu.

Domnule redactoru!

Me veti ertá, cáci nu mi-am implinitu pana acumu promissiunea de a Vi scrie ceva despre cursulu de

gimnastica tienutu cu invetiatorii estu-tempu in institutulu botezatu „Torna-vivoda“ din Clusiu din 9 Iuliu pana la 12 Augustu a. c., la care am luatulu si eu parte in sperantia, ca inaltulu ministeriu de cultu si instr. publ. va face alte dispusetiuni façia cu noi invetiatorii romani, nu inse totu cá si celea din anulu 1874, candu inca s'a tienutu acestu cursu si la care inca am participatu; inse speranti'a mi-a fostu indesiertu.

Pentru celea urmatórie va fi bine se ni insemnamu, ca acestu institutu — cá si care altcumu puçine suntu in totu regatulu ung., éra in Transilvani'a e uniculu in feliulu seu — s'a edificatu in an. 1872 cá alu statului si e prevediutu cu tóte aparatele de lipsa la gimnastica. Spesele cu edificarea si cumperarea aparatelor si cu salarisarea profesorelui le supórtá statulu.

Noi Romanii de din cóce de Carpati inca facemu o parte — si inca insemnata — din locuitorii acestei patrie comune, contribuimu la statu totulu, ce ni se cere, dorimu si luptamu pre langa tóte pedecile, ce ni se punu in cale, a propasí pe tóte terenele vietiei sociale si culturale intocmai cá si ceialti confrati compatrioti ai nostri; prin urmare ce e alu statului e si alu nostru. Acestu adevéru ar cugetá omulu, ca nimene nu-lu mai poté disputá; inse bine dice Romanulu, ca „dreptatea e cumu o facu ómenii“, ér eu dîcu cu alta dîcala romanéscá, ca „dreptatea e astadi cá funea in sacu.“ Pentru teatre magiare, boulevarde etc. etc. suntu parale destule in cass'a statului, éra pentru unu profesoru romanu de gimnastica la unu cursu pe tempu de 5 septemani nu e nici o para? Apoi invetiatorii romani cumu voru trage ceva folosulu din prelegerile relative la „antropologia“ si „gimnastica“ — altu cumu fórté interesante — déca ei nu sciulu limb'a magiara, in care si estu tempu s'a esplicatu esclusivu? Se vede dar, ca noi si in ast'a privintia suntemu numai tolerati.

Asi ocupá prea multu spaciulu, d-le redactoru, descriindu-ve cu de-ameruntulu — precumu ar meritá — tractarea cea dura a d-lui prof. de gimnastica din Clusiu façia cu noi Romanii, de unde am dedusu, ca acestu profesoru nutresce o ura nespusa in contra a totu ce e romanescu. Altu-cumu nu-mi potulu esplicá espressiunile dejositóre ale sale façia de limb'a nóstra, cumu si numirea de „oláh“ s. a.

Din „antropologia“ ni-s'a esplicatu prin d. Dr. Solomonu — Romanu renegatu — partile corpului omenescu si anume: la care parte a corpului prin care exercitiu gimnasticu i-se poté folosí si prin care i-se poté stricá? Éra din gimnastica prin d. prof. Nyárádi ni-s'a esplicatu in teoria si ni-s'a propusu si in praxa totu feliulu de exercitie libere si militare, formarea de orduri, figuri la aparatele de gimnastica etc. etc., tóte fórté interesante pentru scolari.

Bucurosulu asi descrie in colónele „Scólei romane“ pentru confratii colegi unele din aceste exercitie, inse ve marturisescu sinceru, ca din esplicarile dela Clusiu

tare puşinu am adusu cu mine acasa din cauza, ca tóte s'au propusu numai in limb'a magiara, din carea eu puşinu pricepu. Éra in praxa nu erá figura, pe carea se nu o facemu noi Romanii in Clusiu mai bine decâtu Ungurii, adeca sciti asia, cá si fetiorii in catania. Apoi terminii de comanda inca suntu greu de aflatu in limb'a romana, de óra ce ne lipsescu manualele de gimnastica. Ar face mare serviciu, cine ar luá asupra-si ostenél'a de a traduce incaí unu manualu germanu — pana la alte dispuşetuni. Dela Germani au tradusu si Magiarii, si apoi pe róndu au mai strafornatu, pana au ajunsu unde suntu astadi.

De alta deta Vi voi scrie despre o importanta excursiune, ce amu facutu din Clusiu la „Chiaia Turdii“ si „Ocenele de sare delat Turd'a.“

Pana atunci primiti espressionea destinsei mele stime! ??

Invitatiune.

Nr. 4 : 1877.

Subsemnatulu presidiu alu „reuniunei invetiatoriloru rom. gr.-or. din dieces'a Caransebesiului,“ prin acést'a are onóre a convocá o siedintia de comitetu, care se va tiené la Bocsí'a montana in 18/30 Sept. a. c. si in dílele urmatóre in localitatea scólei romane greco-orientale.

Deci dara avendu a se deliberá in acést'a siedintia cause momentóse de ale reuniunei, precumu inceperea activitatii comitetului pre bas'a statuteloru modificate, toti membrii de comitetu dimpreuna cu functionarii reuniunei suntu invitati cu stima cuvintiós'a a participá la acést'a siedintia, cu care ocaşiune se va inventá intrég'a avere a reuniunei si se voru luá dispuşituni cátu mai serióse spre a inaintá interesele si scopulu inaltu alu amintitei reuniuni, si cu deosebire se voru luá dispuşitiunile necesarie pentru organisarea despartieminteloru cercuale staverite prin noulu statutu, precumu si alté diverse agende privitórié la inaintarea reuniunei.

Dela presidiulu reuniunei invetiatoriloru romani gr.-or. din dieces'a Caransebesiului.

Bocsí'a mont. in 2 Sept. 1877.

Stefanu Antonescu,
presiedinte.

Ioane Marcu,
notariu.

Varietati.

(Multiamita publica). Subscriulu prin acést'a mi-tieniu de cea mai placuta si strinsa detorintia a esprimá la acestu locu si a aduce profund'a mea multiamita magnif. sale d-lui Stefanu Antonescu, deputatu dietalu, pentru generosulu si marinimosulu seu stipendiu de 50 fl., cu care mi-a facutu posibilu absolvarea cursului primu la institutul pedagogicu din Caransebesiu, precumu si pentru vestmintele, cari mi le-a donatu cá unui studinte seracu.

Asemenea primésca fiésc'a mea multiamita preabunulu meu invetiatoriu din Bocsí'a-montana, Ioanu Marcu, in a carui scóla mai ántáiu am vedíutu lumin'a invetiaturei, si care pe langa aceea ca m'a inzestratu cu pregatirile necesarie pentru a poté intrá in institutul amintitu, si mi-a esoperatu si stipendiu de susu, pentru de a poté studiá, mi-a mai portatu de grigia totu anulu scolaru ajutorandu-me nunumai spiritalminte, ci si materialminte.

In fine promitu, ca prin diligintia si portare morala me voi nisui a me face demnu de spriginulu buniloru mei protectori.

Bocsí'a montana in 8 Augustu 1877.

Petru Tutunariu,
preparandu in cursulu alu II-lea.

(„Albin'a Carpatiloru“) Nr. 3 cuprinde: Amoru si resbunare. Novela istorica (fine). — Sultanulu Abdul-Hamid II (cu pórtretu). — Baraganulu. (Din jurnalulu meu de căletoria) de Dr. I. Al. Lapedatu. — Armata romana (urmare). — Torpilele (cu dóue ilustratiuni). — Varietati.

Concursu.

[12] 3-3

1. Pentru postulu invetiatorescu din comun'a Valeadienii cu dotatiune anuala de 150 fl. in bani gat'a, 25 meti de cucurudiu in bóbe, 8 stengeni de lemne, din care va avea se incaldíesca si scóla, 5 fl. pentru scripturistice, 2 jug. livada si cortelu liberu cu gradina de legume.

2. Pentru postulu invetiatorescu din Pestere, cu dotatiune anuala de 300 fl. salariu, 8 fl. pentru conferintie, 5 fl. pentru scripturistice, 10 orgii de lemne, din care se va incaldí si scóla, si cortelu liberu cu 2 gradini intravilane pentru legume.

3. Pentru postulu de adjunctu pre langa bolnavitosulu invetiatoriu I. Sgribanu din Mutniculu-mare, cu dotatiune de $\frac{2}{3}$ parti din salariulu anuala de 300 fl., din 12 fl. banii scripturistice, 8 fl. pentru conferintie, din 50 cr. dela petrecerea unui mortu, din 2 jug. de livada, din 8 orgii de lemne, din care se va incaldí si scóla, si din $\frac{1}{2}$ jug. gradina de legume.

Tóte comunele acestea se afla in protopresbiter. Caransebesiului, comitatulu Carasiului, si terminulu concursului se pune pre **20 Septembrie c. v.**

Doritorii de a ocupá vre unulu din aceste posturi, suntu avisati a-si instrúá petitiunile cu tóte documentele prescise de statutu organicu, adresate catra respectivele comitete parochiale si pana la terminu a-le substerne scaunulu protopresb. din Caransebesiu.

Nicolaiu Andreeviciu, protopresbiteru tractualu,
in contielegere cu comitetele respective.

Domnii prenumeranti,

cari nu au respunsu inca costulu abonamentulu la „Scól'a Romana“, suntu rogati cu tóta serioşitatea a se achitá fora intárdiare si celu multu pana la **1-a Octomvre a. c.**, altmintrea vomu fi necesitati, cu numerulu 39 a suspinde fói'a, facundu onorabilulu publicu o dare de séma detaiata.

Redactiunea „SCÓLEI ROMANE.“